

ОСНОВНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ СІМ'ЯМ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Коляда Н. М.

*доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

Левченко Н. В.

*кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

Надання соціальних послуг особам і сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, регулюється Законами України «Про соціальні послуги» (від 19 червня 2003 р. №966-IV), «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (від 21 червня 2001 р. № 2558-III), «Про попередження насильства в сім'ї» (від 15 листопада 2001 р. № 2789-III), іншими нормативно-правовими актами [1; 2].

Відповідно до Галузевого стандарту соціальних послуг, що надаються сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах (затверджений наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту 29.12.2009 № 4569), який вводиться з метою забезпечення якості послуг, надання інструкцій працівникам щодо дій, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку та виховання дітей у сім'ї, подолання сімейного неблагополуччя, запобігання вилученню дитини з сім'ї [3].

Дотримання стандарту є обов'язковим для усіх державних, комунальних і недержавних суб'єктів надання соціальних послуг. Цей нормативний документ застосовується: органами місцевого самоврядування при плануванні та організації місцевих соціальних програм для сімей з дітьми, формуванні

соціального замовлення, проведення місцевих конкурсів на залучення бюджетних коштів для надання соціальних послуг сім'ям з дітьми на рівні громади; державними та недержавними надавачами у ході планування, надання, управління та внутрішнього моніторингу якості послуг; органи ліцензування в процесі регулювання професійної діяльності з надання соціальних послуг сім'ям з дітьми; державними контролюючими органами та громадськими інспекторами у процесі контролю за рівнем якості соціальних послуг [4, с. 142–145].

Соціальні послуги сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, надають державні, комунальні, благодійні, громадські організації, приватні суб'єкти, які зареєстровані як надавачі соціальних послуг дітям та сім'ям і мають відповідальний дозвіл згідно з чинним законодавством (сертифікат, реєстраційне свідоцтво тощо). Державним закладом, що надає соціальні послуги сім'ям, дітям та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги є центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Іншими суб'єктами соціальної роботи із сім'ями є також такі установи: управління (відділи) у справах сім'ї, молоді та спорту обласних (районних, міських) державних адміністрацій; обласні, міські, районні, районні в містах служби у справах неповнолітніх; управління (відділи) охорони здоров'я обласних (міських, районних) державних адміністрацій, заклади охорони здоров'я; управління (відділи) освіти і науки обласних, міських, районних державних адміністрацій, дошкільні, загальноосвітні, професійно-технічні та позашкільні навчальні заклади; установи та заклади системи соціального захисту населення; органи внутрішніх справ; установи виконання покарань; центри соціально-психологічної реабілітації дітей та сімей; центри соціальної підтримки родини; заклади тимчасового догляду; тимчасові притулки для дітьми, які постраждали від домашнього насильства; інші заклади [4, с. 144–145].

Метою надання соціальних послуг сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, є подолання сімейного неблагополуччя і

попередження вилучення дітей з родин, створення сприятливих умов для розвитку й виховання дітей в біологічний сім'ї.

Основними умовами початку та закінчення надання соціальної послуги є критерії. До критерій початку надання послуг відносять: звернення одного з членів сім'ї з дітьми, яка перебуває у складних життєвих обставинах; інформування суб'єктами соціальної роботи надавача послуг про наявність складної життєвої ситуації в родині, яка становить ризик для життя, здоров'я, розвитку дитини, її виходу з сім'ї; визнання родини (за результатами соціального інспектування) неспроможної самотійно розв'язати проблеми самотійно; рішення дорадчого органу. До критерій завершення надання соціальних послуг входить: досягнення поставлених цілей згідно з планом роботи з сім'єю; відмова повнолітніх членів сім'ї від отримання соціальних послуг, яка ґрунтується на впевненості родини в спроможності самотійно подолати проблеми (якщо відсутній ризик для життя, здоров'я, розвитку дитини, її виходу з сім'ї); недотримання членами родини умов договору про здійснення соціального супроводу [3; 4, с. 146].

Відповідно до видів та змісту соціальних послуг, визначених Законом України «Про соціальні послуги», надання послуг сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах передбачає:

1. Вирішення соціально-економічних та побутових питань: відновлення житла, розв'язання житлово-побутових проблем, в тому числі поліпшення житлово-побутових умов, сприяння в отриманні реєстрації, сприяння працевлаштуванню, отриманню натуральної (гуманітарної) допомоги, оформленню матеріальної допомоги, залучення спонсорів, благодійних фондів та недержавних організацій до вирішення матеріальних проблем сімей, забезпечення продуктами харчування та тимчасовим житлом в закладах соціального обслуговування.

2. Роз'яснювально-інформаційну роботу: надання членам сім'ї інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації, інформування про наявні пільги та соціальні виплати відповідної категорії,

надання контактів служб, установ, організацій, до яких можна звернутися по відповідну допомогу, про заклади, які можуть надати послуги сім'ям з дітьми та дітям, умови отримання соціальних послуг, про реабілітаційні програми, діючі групи взаємопідтримки та взаємодопомоги тощо.

3. Психологічну допомогу: надання психологічних консультацій з метою покращення мікроклімату сім'ї, збереження психологічного здоров'я членів сім'ї, набуття впевненості в своїх силах, адаптація до середовища, поліпшення взаємин з оточуючими, обговорення наявних проблем з членами сім'ї та надання рекомендацій щодо їх вирішення, формування навичок подолання труднощів та конфліктів з оточенням, організація та координація психотерапевтичних груп та груп самопомоги, психологічна діагностика корекція та реабілітація.

4. Соціально-педагогічну допомогу: планування спільно з родиною дій щодо усунення причин, які спричинили складні життєві обставини, моніторинг виконання запланованих дій, виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів членів родини, педагогічне консультування та формування навичок самопредставництва, захисту прав, ведення домашнього господарства, догляду та виховання дітей, розвиток комунікативних навичок, посередництво в організації дозвілля, спортивно-оздоровчої, творчої діяльності, залучення до спортивних змагань, художньої самодіяльності, волонтерської роботи, діяльності громадських організацій, профорієнтація, сприяння в отриманні послуг з професійної перепідготовки, професійного навчання членів сім'ї, які не працювали або втратили професійні навички внаслідок складної життєвої ситуації, допомога у пошуку роботи.

5. Збереження та відновлення здоров'я: формування здорового способу життя й подолання залежностей, навичок захищених статевих відносин, профілактики ВІЛ/СНІДу та інших інфекційних захворювань збереження репродуктивного здоров'я, сприяння в підтримці й охороні здоров'я, посередництво у здійсненні профілактичних, лікувальних та оздоровчих заходів.

6. Правова допомога: надання юридичних консультацій, проведення бесід з питань чинного законодавства, гарантій та пільг, здійснення заходів, спрямованих на захист прав та інтересів членів сім'ї, захист прав дітей, оформлення правових документів, представництво інтересів [1; 3].

Залежно від життєвих обставин, ступеню ризику для життя та здоров'я дитини соціальні послуги надаються у таких формах: кризового втручання, соціального супроводу, профілактичної роботи (попередження кризи), консультування і надання інформації. Надання соціальних послуг може здійснюватися на регулярній основі у спеціальних закладах чи службах, а також вдома: індивідуально з кожним членом родини; спільно з усіма членами родини; індивідуально чи в групі з особами, які складають значиме оточення сім'ї.

Отже, опрацювавши ряд літературних джерел, можна зазначити, що при наданні соціальних послуг сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах соціальним працівникам потрібно добре володіти нормативно-правовими документами держави, вміти визначати складні життєві обставини та ін. Головним завданням соціального працівника – допомога в набутті членами сім'ї вмінь вирішувати проблеми самостійно відповідно до їхніх функцій в сім'ї.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів даної проблеми, подальшого вивчення потребує аналіз процесу надання соціальних послуг для сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах та ін.

Література:

1. Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
2. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 р. № 2558-III [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>
3. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту «Про затвердження Галузевого стандарту надання соціальних послуг сім'ям з

дітьми», які перебувають у складних життєвих обставинах від 29.12.2009 року № 4569 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS12288.html

4. Стандарти соціальних послуг : Збірка проектів документів. – Кн.2 / За ред. Л. Л. Сідельнік. – К. : ТОВ «ЛДЛ», 2007. – 232 с.